

Beslutningsforslag nr. B 83. Fremsat den 12. marts 1980 af undervisningsministeren

Forslag til folketingsbeslutning om ungdomsuddannelserne

Folketinget opfordrer regeringen til ved de fornødne initiativer at sikre, at der kan garanteres samtlige unge tilbud om en ungdomsuddannelse.

Garantien forudsætter, at de enkelte tilbud er ligeværdige, og at uddannelserne dermed tilrettelægges efter følgende principper:

1. Den enkelte elev skal tilbydes en reel mulighed for at vælge mellem flere ungdomsuddannelser. Dette mål skal nås gennem udbygning og geografisk spredning af de enkelte uddannelser.

Målet skal fremmes yderligere ved etablering af en sammenhængende vejledning og tilmeldingsprocedure.

2. Ungdomsuddannelserne skal bygge på folkeskolens 9-årige grundskole.

3. Der skal udøves en aktiv indsats over for de unge, der ikke umiddelbart er motiveret for at modtage en fortsat uddannelse efter grundskolen, eller som ikke gennemfører grundskolen.

Indsatsen skal bl. a. ske ved etablering af kortvarige kurser, der dels kan motivere eleverne til at gå ind i en af de eksisterende ungdomsuddannelser, dels kan give dem forbedrede muligheder på arbejdsmarkedet. Endvidere skal der etableres korterevarende uddannelsesforløb inden for efg-uddannelserne.

4. Ungdomsuddannelserne skal danne grundlag for videregående uddannelser og for erhvervsmæssig beskæftigelse, eventuelt efter supplerings med specielle forudsætninger for den enkelte uddannelse henholdsvis det enkelte erhverv.

5. Elever, der har afsluttet en uddannelse med en vis kompetence eller afbrudt et uddannelsesforløb, skal senere kunne genoptage deres uddannelse.

Ungdomsuddannelserne skal tilrettelægges således, at eleverne under uddannelsesforløbet dels får mulighed for at afslutte uddannelsen på forskellige trin med en nærmere fastsat kompetence, dels kan ændre deres valg af uddannelse med mindst mulig forlængelse af den samlede uddannelsestid.

6. Den enkelte uddannelse skal i sit indhold være bred og varieret for at kunne modsvare såvel samfundets skiftende uddannelsesbehov som elevens evner og ønsker.

Dele af uddannelsernes indhold skal være fælles for eleverne, uanset hvilke valg de foretager med henblik på senere uddannelse og erhvervsmæssig beskæftigelse.

I samtlige uddannelser skal der således indgå en fælles kerne af fag, der har til formål at give eleverne baggrund for medleven og medbestemmelse i et demokratisk samfund. Samtidig skal der som en væsentlig del af de enkelte ungdomsuddannelser indgå fag, der giver eleverne de nødvendige forudsætninger for at kvalificere sig til erhvervsmæssig beskæftigelse og til videregående uddannelse. Endvidere skal uddannelserne indeholde tilvalgsfag, der supplerer eller udbygger de ovennævnte fag.

7. Perioder med praktisk beskæftigelse inden for arbejdslivet skal så vidt muligt indgå i ethvert uddannelsesforløb.

8. I ungdomsuddannelserne skal der gives eleverne uddannelses- og erhvervsvejledning. Endvidere skal uddannelses- og erhvervsorienteringen i grundskolen give eleverne et

samlet og alsidigt indtryk af de tilbud, som ungdomsuddannelserne indholder.

9. Undervisningen af handicappede elever udbygges i fortsættelse af folkeskolens specialundervisning, således at denne elevgruppe i videst muligt omfang kan modtage undervisning i det almindelige undervisningsmiljø.

10. For den voksne del af befolkningen udbygges uddannelses tilbuddene efter principper svarende til tilbudene til de unge.

11. Lærerne ved ungdomsuddannelserne skal sikres et alment kendskab til hele uddannelsesområdet faglige indhold.

12. Der skal være tilbud om gratis undervisning inden for alle ungdomsuddannelser.

Det må tilstræbes, at de økonomiske støtteordninger ikke virker forvridende på de unges valg af uddannelses tilbud m.v.

13. Der skal skabes en sammenhængende planlægning, styring og finansiering af alle

ungdomsuddannelser i et samarbejde mellem staten, amtskommunerne og arbejdslivets organisationer.

I forbindelse hermed skal den eksisterende råds- og udvalgsstruktur inden for ungdomsuddannelsens område tages op til revision med henblik på en forenkling.

14. Ungdomsuddannelserne skal foregå ved offentlige uddannelsesinstitutioner eller ved institutioner, der er godkendt af det offentlige.

15. Placering og indretning af nybyggeri samt modernisering og udvidelser af eksisterende bygninger inden for ungdomsuddannelsens område skal gennemføres således, at der bliver mulighed for senere at anvende bygningerne til andre uddannelsesformål end det oprindeligt forudsatte.

16. Den igangværende forsøgsvirksomhed på skolerne skal fortsættes og udvikles i overensstemmelse med de ovenfor angivne principper.

Bemærkninger til beslutningsforslaget

Almindelige bemærkninger

Ungdomsuddannelserne, dvs. de uddannelser der følger umiddelbart efter folkeskolens afgangsklasser, dækker et bredt spektrum, idet området bl. a. omfatter studentereksamen og højere forberedelseseksamen (hf), højere handelseksamen, de erhvervsfaglige grunduddannelser (efg), lærlingeuddannelserne, nogle korte tekniske uddannelser samt etatsuddannelserne.

Disse uddannelser er i adskillige henseender meget forskelligartede med hensyn til planlægning og styring, struktur, indhold og varighed samt pædagogiske og økonomiske forhold m. v. Dette indebærer bl. a., at de enkelte ungdomsuddannelser eller grupper af disse i det væsentlige tilrettelægges og virker uafhængigt af hinanden. Årsagen hertil er først og fremmest, at uddannelsesområdet skal give grundlag både for videregående uddannelse og for adgang til arbejde inden for så forskellige erhverv som industri og handel. Hertil kommer uddannelsernes forskellige historiske baggrund. Der går således en lige linie fra middelalderens latinskoler til vore dages gymnasier, ligesom lærlingeuddannelserne kan føre deres traditioner tilbage til middelalderens laugsvæsen. Erhvervsskolerne er gradvist opstået på lokalt initiativ inden for de sidste 150 år i takt med de voksende krav til lærlingeuddannelsernes teoretiske indhold. Heroverfor står nyskabelser som kursus til hf og efg-uddannelserne, der er opstået inden for de seneste 10-15 år, og som bl. a. adskiller sig fra de ældre, mere traditionsbundne uddannelser ved deres mere fleksible struktur.

Man har gennem årene anskuet hvert enkelt uddannelsesområde isoleret fra de øvrige uddannelser, og resultatet er, at der fortsat gælder væsentlig forskellige regler og vilkår for uddannelserne. Således er styrelses- og ejerforhold forskellige, ligesom ressourcetildelingen foregår efter vidt forskellige kriterier. Endvidere udarbejdes uddannelsesplanerne for de enkelte uddannelser på en del områder stadig uden tilstrækkelig koordinering med andre uddannelser.

Ud over at man kan diskutere det rimelige i at opretholde uensartede regler og vilkår, medfører den nuværende sektorvise opdeling af ungdomsuddannelserne en række vanskeligheder af administrativ karakter såvel på det centrale som på det lokale plan. Eksempelvis har de enkelte amtskommuner ansvaret for udbygningsplanlægningen af de amtskommunale gymnasier, men ikke for de statslige og private skoler og kurser. Udbygningen inden for erhvervsuddannelserne foregår centralt gennem et samarbejde mellem staten og de involverede organisationer, men uden faste regler for amtskommunal medvirken. På dette sidstnævnte uddannelsesområde kan man tillige pege på de administrative vanskeligheder og fordyrende faktorer, der er opstået ved at skulle operere med to parallelle uddannelsessystemer (efg-uddannelserne og lærlingeuddannelserne).

Den manglende indbyrdes sammenhæng mellem de enkelte ungdomsuddannelser bevirker sammen med en stadig mere kompliceret samfundsstruktur, at det både for de uddannelsessøgende og for uddannelses- og erhvervsvejledningen er vanskeligt at skabe sig et samlet overblik over hele dette uddannelsesområde. Da systemet ikke er så fleksibelt opbygget, at der er overgangsmuligheder mellem de enkelte uddannelser, øges risikoen for fejlvalg og frafald, hvad der ikke blot indebærer et u hensigtsmæssigt forbrug af ressourcer, men tillige personlige problemer for den enkelte.

Disse forhold giver i sig selv anledning til, at man tager spørgsmålet om ungdomsuddannelsernes opbygning og indbyrdes afstemning op til overvejelse. Hertil kommer yderligere, at det efter den nye folkeskolelovs vedtagelse for nogle år siden har været naturligt, at man både i kredse inden for uddannelsessektoren og på politisk hold har overvejet, hvilke konsekvenser de gennemførte ændringer i folkeskolens struktur og dens undervisnings indhold bør få for ungdomsuddannelserne. I sammenhæng hermed har man anset det for rimeligt, at de samfundsmæssige og pædagogiske betragtninger, som ligger bag folkeskoleloven, bliver videreført og inddraget i planlægningen og

udviklingen af de fremtidige uddannelser inden for det efterfølgende uddannelsesområde. Herigennem kan man også skabe en nær sammenhæng mellem denne del af uddannelsessystemet og folkeskolen.

Som bekendt fremsatte den tidligere undervisningsminister i folketingsårene 1975-76 og 1976-77 forslag til folketingsbeslutning om 10.-12. uddannelsesår, som skulle danne rammen om forsøgsvirksomhed inden for området. Ingen af forslagene blev imidlertid færdigbehandlede i de pågældende samlinger¹⁾.

Der har samtidig været en udvikling i gang, som understreger nødvendigheden af at tage den eksisterende uddannelsesstruktur og undervisningsindholdet inden for ungdomsuddannelserne op til nærmere vurdering. De senere års stadig voksende søgning til gymnasiet og den efterfølgende voldsomme vækst i søgningen til de længerevarende, videregående uddannelser (universitetsuddannelse og lign.) har fra midten af 1970'erne medført, at flere af dimitterende fra de videregående uddannelsesinstitutioner i stigende grad bliver stillet over for vanskeligheder med at opnå beskæftigelse.

Samtidig har der imidlertid siden begyndelsen af 1970'erne været en tendens til, at studenter og hf'ere i stigende omfang søger andre uddannelser end de langvarige teoretiske. Undervisningsministeren har ved lov af 10. juni 1976 fået en generel bemyndigelse til at regulere tilgangen til de videregående uddannelser, og reguleringen har også medvirket til, at tilgangen til disse uddannelser er blevet mindsket, samtidig med at presset på andre uddannelser er øget. Tendenserne må give anledning til overvejelser om, hvorvidt gymnasiets funktioner udelukkende skal være de samme som hidtil.

Selv om der arbejdes på at etablere og udbygge alternative videreuddannelsesmuligheder (f. eks. i form af korte videregående uddannelser) for studenterne, må det erkendes, at kernen i problemerne omkring de voksende studenterkuld ligger i ungdomsuddannelsernes struktur og opbygning og i deres forskellige status som grundlag for længerevarende videregående uddannelse. Der findes ikke inden for det nuværende stive uddannelsessystem tilstrækkelige muligheder for at modvirke en sådan udvikling.

Situationens uholdbare karakter er blevet yderligere understreget gennem de seneste 2 års voldsomme vækst i tilgangen til 1. gymnasieklasse, hvilket er nærmere belyst i undervisningsministeri-

ets »Gymnasieredegørelse 1979«. En af årsagerne til denne udvikling er utvivlsomt, at der eksisterer en kapacitetsbetinget adgangs begrænsning ved efg-uddannelserne, medens dette ikke er tilfældet for gymnasieuddannelsen. Hertil kommer, at gymnasieuddannelsen rent geografisk er betydelig mere udbygget end erhvervsuddannelserne. Endelig medvirker den efterfølgende adgang til videregående uddannelser til at gøre gymnasieuddannelsen attraktiv.

Også inden for erhvervsuddannelserne har man oplevet en øget tilgang, men uanset at der således er tale om en voksende tilbøjelighed til at fortsætte uddannelsesforløbet efter folkeskolen enten i gymnasiet eller inden for erhvervsuddannelserne, eksisterer der fortsat en såkaldt restgruppe af unge, som ikke er motiveret til efter folkeskolen at fortsætte uddannelsesforløbet inden for ungdomsuddannelserne.

Denne gruppe unge er særlig udsat i fremtidens samfund. Den vil for en betydelig dels vedkommende være henvist til at tage ufaglært arbejde, hvor risikoen for såvel sæson- og konjunkturbestemt som strukturbestemt arbejdsløshed er særlig stor, og den vil som følge af de ustabile beskæftigelsesforhold og som hørende til lavtlønsgruppen i særlig grad have behov for støtte fra det sociale bistandsvæsen.

I forbindelse hermed kan det konstateres, at ledigheden blandt de unge fortsat ligger på et uacceptabelt niveau på trods af den betydelige indsats mod ungdomsarbejdsløsheden, der er udført inden for rammerne af beskæftigelsesplanen fra 1977. (Det skønnes, at der udover de 40.000 ledige, som blev registreret i juli 1979, er yderligere 20.000 unge arbejdsløse, som ikke er registrerede). Ungdomsledigheden får mere og mere karakter af langtidsløshed, og det er i stigende grad pigerne, der bliver hårdest ramt.

Det er regeringens opfattelse, at de fremdragne problemer har nået et sådant omfang, at omfattende ændringer i det bestående system er stærkt påkrævede, ligesom der må etableres en langt højere grad af sammenhæng inden for ungdomsuddannelserne. Løses problemerne ikke effektivt nu, eller nøjes man med delløsninger, der kun sigter mod enkelte sider af problemkredsen, er det nærliggende at antage, at den udvikling, der er i gang, vil fortsætte og forstærke de påviste skævheder inden for uddannelserne.

¹⁾ 1975-76: Folketingstidende p. 3888-3938.

1976-77: Folketingstidende p. 2366-2385.

Som overordnet mål for de nødvendige foranstaltninger må det tilstræbes at skabe garanti for, at alle unge i fortsættelse af grundskolen får tilbud om en ungdomsuddannelse.

Dette må ses i sammenhæng med og som en videreudvikling af den ungdomsgaranti, som gennem beskæftigelsesplanerne påregnes iværksat, hvorefter der garanteres alle unge under 25 år et uddannelses tilbud eller et beskæftigelsestilbud af følgende karakter:

- a. Et tilbud om mindst 9 måneders samlet effektiv uddannelse, som skal indeholde en kompetencegivende del eller være led i en fortsat kompetencegivende uddannelse.
- b. Et tilbud om mindst 9 måneders uafbrudt beskæftigelse med udsigt til varig beskæftigelse.

Ungdomsgarantiens indhold består således i, at der gives de unge et reelt tilbud om adgang til at kunne kvalificere sig til fortsat uddannelse og/eller erhvervsmæssig beskæftigelse, hvor det primære sigte med garantien er en realisering af uddannelses tilbuddet.

Garantien for et tilbud om en ungdomsuddannelses skal have et reelt indhold. For at opfylde dette må det tilstræbes, at der for den enkelte unge bliver mulighed for at vælge mellem flere ungdomsuddannelser. Om et egentligt valg kan man kun tale, hvis de enkelte uddannelser er ligeværdige og af den unge opfattes således.

Ligeværdighed som forudsætning for garanti om et uddannelses tilbud er ikke et éntydigt begreb. Ligeværdigheden er sammensat af en række faktorer, der for den enkelte elev kan have forskellig vægt.

Disse faktorer indgår som væsentlige led i de principper, der er foreslået i det følgende. Her skal specielt fremhæves faktorer som tilstrækkelig kapacitet, tilstrækkelige økonomiske vilkår, forbedret vejledning, udvidet studie- og erhvervskompetence samt fleksibilitet i og sammenhæng mellem de enkelte uddannelser og deres indhold, således at problemerne ved overgange mellem disse og ved genoptagelse af en afbrudt uddannelse mindskes. Endelig bør alle ungdomsuddannelser give eleverne muligheder for – eventuelt efter supplerende kurser – at fortsætte i en videregående uddannelse.

Tilsammen danner forslagens punkter en ramme for de foranstaltninger, der – gennemført administrativt eller ved lovgivning – skal sikre dels en sammenhængende planlægning, styring og finansiering af dette uddannelsesområde, dels en reel garanti for et uddannelses tilbud, der holder mulig-

hederne for fortsat uddannelse åben, baseret på ligeværdighedsprincippet.

Bemærkninger til de enkelte punkter

Ad 1.

Det er en forudsætning for at kunne opfylde tilbuddet om en ungdomsuddannelse, at der er gennemført en sådan geografisk udbygning af uddannelserne, at den enkelte elev inden for en rimelig afstand fra sin bopæl er stillet over for flere forskellige uddannelses tilbud.

I alt væsentligt har den geografiske udbygning, der i de senere år er gennemført inden for gymnasieskolen sikret, at der i langt den største del af landet vil være et gymnasium inden for en vejafstand af ca. 25 km målt fra elevernes bopæl.

Det samme gør sig ikke gældende for erhvervsuddannelserne trods de seneste års udbygning, omend der inden for handels- og kontorområdet er en rimelig geografisk dækning af uddannelses tilbuddene.

Hertil kommer yderligere, at medens alle egne de ansøgere bliver optaget i gymnasiet, eksisterer der ved efg-uddannelserne en kapacitetsmæssig adgangsbegrænsning, som med vekslende styrke gør sig gældende både for de forskellige hovederhvervsområder og for de forskellige dele af landet.

En sikring af uddannelses tilbuddet til de unge forudsætter derfor i første række en yderligere geografisk udbygning og spredning af efg-uddannelserne kombineret med en ophævelse af de kapacitetsmæssige barrierer for adgangen til disse uddannelser.

Det vil her være hensigtsmæssigt, at der også inden for erhvervsuddannelserne opereres med lokale områder, hvor der kan gives et bredt og varieret uddannelses tilbud. Den geografiske udstrækning af sådanne lokalområder må i det væsentlige bestemmes af befolkningsgrundlaget, men det bør tilstræbes, at lokalområderne bliver af en sådan størrelse, at der for hvert af dem opbygges et bredt spektrum af uddannelses tilbud, som i princippet må omfatte alle større hovederhvervsområders basisuddannelse og i tilknytning hertil de mere almindelige 2. dels uddannelser.

Dette forudsætter imidlertid, at undervisningen i en række efg-basisår omlægges, således at det antal elever, der skal til for at påbegynde undervisningen gøres mindre, samt at overgangen fra de mindre hovederhvervsområders basisår til 2. dels uddannelserne opbygges mere fleksibelt. Endvidere bør bestræbelserne i retning af at etablere nye 2. dels uddannelser fortsættes, og det er i sammen-

hæng hermed vigtigt, at de tekniske eksamensuddannelser indbygges i efg-systemet.

Uddannelsesstilbuddet til de unge skal bygge på det helt grundlæggende princip, at alle ungdomsuddannelser er ligeværdige. Det er derfor vigtigt, at denne opfattelse om ungdomsuddannelsernes ligeværdighed understreges allerede i grundskolens uddannelses- og erhvervsorientering.

For at også eleverne kan opleve de forskellige tilbud som ligeværdige, vil det være af betydning, at uddannelsesområdet i sin helhed fremstår overskueligt, og at de enkelte uddannelser er indbyrdes sammehængende. Dette kan betyde, at efg-uddannelsernes mangfoldighed af tilbud og forskellige strukturelle opbygning må indpasses i modeller, der er mere ensartede, end tilfældet er i dag.

Ligeværdighedsprincippet kan bl. a. fremmes gennem en sammenhængende tilmeldingsprocedure til ungdomsuddannelserne, idet det vil svække opfattelsen af uddannelsernes ligeværdighed, såfremt elevernes valg mellem de forskellige tilbud skal træffes på forskellige tidspunkter. Også en sammenhængende vejledning vil fremme princippet, jfr. bemærkningerne til punkt 8.

Ad 2.

Ved udarbejdelse af undervisningsplanerne for ungdomsuddannelserne forudsættes, at eleverne møder med kundskaber, som svarer til dem, der erhverves i den 9-årige grundskole. Ungdomsuddannelserne må derfor være et tilbud til alle, der har afsluttet grundskolen også i de tilfælde, hvor eleven opfylder undervisningspligten på en anden måde end gennem folkeskolen som f. eks. ved efterskoler eller friskoler.

Det er ikke hensigten herved at ændre grundlaget for folkeskolens 10. klasse. Der vil fortsat være elever, som vil have fordel af at gennemgå folkeskolens 10. klasse, inden de fortsætter i en erhvervsuddannelse eller en studieforberevende uddannelse.

Folkeskolen skal ikke medvirke til en opdeling af eleverne i forskellige retninger, der forudbestemmer deres senere uddannelsesvalg. Valget af uddannelsesretning inden for ungdomsuddannelserne må således principielt være frit, og eleverne må ved dette valg støttes af en udbygget uddannelses- og erhvervsorientering i grundskolen.

Ad 3.

På trods af den væsentlige udbygning af tilbudene inden for ungdomsuddannelserne, som har fundet sted i de senere år, er der stadig en betyde-

lig gruppe unge, der ikke gennemgår en kompetencegivende uddannelse.

Der er flere grunde til, at denne gruppe hidtil har undladt at fortsætte uddannelsesforløbet efter folkeskolen. Bl. a. kan man pege på forhold som skoletræthed, ønsket om indtægtsgivende arbejde umiddelbart efter skolepligtens ophør, en fremmedfølelse over for skolens stofområder, manglende tilskyndelse fra hjemmets side, utilstrækkelige økonomiske muligheder samt forskellige former for psykiske og fysiske handicap.

Det er en vigtig uddannelsespolitisk opgave at kunne tilbyde den gruppe unge, der afbryder deres uddannelsesforløb efter folkeskolens afsluttende klasser, uddannelser, hvortil der er knyttet iøjnefaldende og overskuelige beskæftigelsesmæssige fordele.

Der har været etableret flere lokale forsøg med opsøgende virksomhed over for disse unge f. eks. gennem ungdomsskolen, kuratorordninger og lign., men de hidtidige erfaringer har vist, at det er vanskeligt at få kontakt med og tiltrække dem gennem de ordinære uddannelsesstilbud. Det vil derfor blive en overordentlig krævende pædagogisk opgave at tilrettelægge uddannelsesstilbud, der i særlig grad kan virke attraktive på denne gruppe unge.

I tilknytning hertil skal man pege på, at udviklingen er gået i retning af, at mulighederne for at anvende uddannet og uerfaren arbejdskraft synes at være begrænsede eller mangler helt. Dette forhold, der hænger sammen med erhvervslivets rationalisering og automatisering, rammer naturligvis i overvejende grad uudannede unge og giver anledning til strukturarbejdsløshed.

Der er således behov for uddannelser af unge til sådanne områder af erhvervslivet som hidtil har betjent sig af uudannet, men erfaren arbejdskraft.

Der bør derfor etableres korte kurser i tilknytning til de ordinære uddannelsesforløb inden for efg-uddannelserne. Der kan herunder også være tale om kurser, der har til formål at motivere eleverne til at påbegynde en egentlig basisuddannelse, foruden at de kan sikre eleverne forbedrede muligheder på arbejdsmarkedet. Inden for en række områder bør det herudover overvejes at etablere nye korte 2. dels efg-uddannelser som alternativ til de ordinære længere uddannelsesforløb, ligesom andre former for ungdomsuddannelser også kan komme på tale.

Udformningen af sådanne specielt tilrettelagte uddannelsesstilbud må finde sted i meget snæver kontakt med arbejdslivet, arbejdsmarkedets organisationer, folkeskolens specialundervisning, kommunale ungdomsskoler og de sociale myndigheder.

Endvidere vil det være rimeligt at inddrage efter-skolernes og de øvrige frie skolers erfaringer med kombinerede uddannelses- og opholdsmiljøer.

Det er imidlertid af afgørende betydning, at der til disse kortere kursusforløb, hvad enten de opbygges som indslusningskurser til basisuddannelsen, som 2. dels uddannelser eller som helt specielt tilrettelagte uddannelsesforløb, knyttes en nærmere fastsat erhvervskompetence. Disse kursusforløb bør frem for alt være attraktive tilbud til den gruppe unge, der ellers ville indgå i den såkaldte restgruppe. Det forhold, at erhvervslivet i voksende grad ikke selv længere påtager sig optræningen af disse unge, understreger betydningen af, at denne opgave bliver løst tilfredsstillende.

I tilknytning hertil må man være opmærksom på, at unge, der søger en fortsat uddannelse efter folkeskolen, i visse tilfælde vil være forhindret i at påbegynde denne som følge af minimumsalderskrav eller begrænsninger i kapacitet på uddannelsesinstitutionerne. Dette gælder især for piger, der søger uddannelse inden for social- og sundhedssektoren. Disse oplever i dag et brud i deres uddannelsesforløb, og det må derfor anses for væsentligt, at der på længere sigt etableres en større grad af samordning mellem disse uddannelser og de øvrige ungdomsuddannelser. Herved vil man kunne bidrage til mere lige uddannelsesmuligheder for begge køn og mindske risikoen for, at de unge mister lysten til fortsat uddannelse som følge af ventetiden.

Ad 4.

Det må være en følge af ungdomsuddannelsernes ligeværdighed, at det – uanset hvilken ungdomsuddannelse man har valgt – bliver muligt ved gennemgang af supplerende kursus at kvalificere sig inden for et bredt område til optagelse ved videregående uddannelse eller at opnå erhvervskompetence.

Ved udtrykket studiekompetence må man sondre mellem almen og speciel kompetence. Den almene studiekompetence giver de kvalifikationer af almen karakter, som er en nødvendig forudsætning for enhver videregående uddannelse. Denne almene kompetence forudsættes opnået gennem enhver ungdomsuddannelse, dvs. 9 år i folkeskolen efterfulgt af en normalt 3-årig ungdomsuddannelse.

Herudover vil det som forudsætning for at kunne gennemføre visse videregående uddannelser være nødvendigt, at den almene kompetence suppleres med særlige forudsætninger, hvis art og indhold afhænger af den pågældende videregående

uddannelse. Dette er den specielle studiekompetence.

I de tilfælde, hvor påbegyndelsen af en videregående uddannelse stiller krav om en speciel kompetence, må kravene hertil – såvel teoretiske som praktiske forudsætninger – nøje fastlægges, og der må i rimeligt omfang etableres kurser, der letter muligheden for, at de uddannelsessøgende kan opnå denne specielle kompetence.

Der bør så vidt muligt stiles mod, at sådanne supplerende kurser kan afvikles inden for en tidsramme på 1/2–1 år.

Adgangsvejene til universiteterne og andre længerevarende uddannelser er igennem de senere år udvidet sådan, at også andre uddannelser end studentereksamen accepteres som grundlag for optagelse, navnlig hf og højere handelseksamen. Disse uddannelser giver ligesom studentereksamen almen studiekompetence, men må eventuelt suppleres med de særlige forudsætninger, f. eks. et bestemt fremmedsprog eller matematik på højeste studentereksamensniveau, som er nødvendige for det enkelte konkrete studium (speciel studiekompetence).

Ud over denne åbning af de lange og mellem-lange uddannelser må der lægges vægt på, at også de kortere videregående uddannelser, der supplerer og udvider erhvervskompetence fra de faglige ungdomsuddannelser, er åbne for studerende med forskellig forudgående uddannelse.

Det videre arbejde med adgangsveje til de videregående uddannelser og udformningen af ungdomsuddannelserne i fremtiden bør koordineres. De unge må ventes typisk at søge deres ungdomsuddannelse og deres eventuelle videregående uddannelse inden for samme interessefelt. Derfor bør overgangen fra ungdomsuddannelse til videregående uddannelse lattes ved, at de specielle forudsætninger for en videregående uddannelse i vidt omfang kan fås gennem de ungdomsuddannelser – både studieforberevende og faglige – der ligger indenfor samme eller beslægtede fagområder. Der bør bevidst sigtes mod, at det højeste uddannelsesniveau inden for en uddannelsessektor kan nås fra alle ungdomsuddannelser i sektoren, uden at en væsentlig tid skal bruges til supplerings af gennemførte uddannelser.

Den adgangsbegrænsning, der praktiseres nu på grundlag af loven fra 1976 (lov nr. 315 af 10. juni 1976 om adgangregulering ved videregående uddannelser), bygger på det hidtidige system i ungdomsuddannelserne og på de gammelkendte adgangsveje til de videregående uddannelser.

Adgangsbe grænsningsreglerne må derfor revideres, så de stemmer med de ændringer, der gennemføres på disse områder.

Svarende til begreberne almen studiekompetence og speciel studiekompetence kan man anvende begreberne almen erhvervskompetence og speciel erhvervskompetence. Den almene erhvervskompetence er her ensbetydende med de almene kvalifikationer, der er nødvendige for at bestride ethvert arbejde, medens den specielle erhvervskompetence er ensbetydende med de særlige forudsætninger, der er nødvendige for udførelse af en bestemt funktion i arbejdslivet. Den almene erhvervskompetence forudsættes opnået ved alle ungdomsuddannelser, hvorimod det er nødvendigt for hver enkelt ungdomsuddannelse og hver enkelt funktion i arbejdslivet at fastlægge, hvilken supplerende uddannelse den specielle erhvervskompetence kræver.

Det må ved etableringen af de ovennævnte kurser søges tilgodeset, at den omvej, som et skift fra én uddannelsesretning til en anden medfører, gøres så kort som mulig.

I forhold til de nugældende forhold betyder en gennemførelse af en sådan ordning en videreførelse af allerede igangværende bestræbelser på at samle og overskueliggøre de tilbud om gymnasiale suppleringskursus, prøveforberedende enkeltfagskursus, værkstedskursus m. v., der allerede i dag er etableret for at give unge med en »utilpasset« ungdomsuddannelse adgang til videregående uddannelse. Endvidere betyder den opbygningen af en række nye kursustyper og -elementer, ikke mindst med henblik på opnåelse af speciel erhvervskompetence.

Ad 5.

Inden for de traditionelle lærlinguddannelser foretager eleverne ved deres valg en kraftig indsnævring af deres senere beskæftigelsesmuligheder. Med indførelsen af efg-uddannelserne er der derimod skabt nogle mere smidige uddannelsesstilbud, som stiller eleverne friere med hensyn til deres fremtidige erhvervsvalg.

Denne mere fleksible opbygning kan med fordel udstrækkes til også at gælde de øvrige ungdomsuddannelser. Uddannelsesområdet bør derfor lægges således til rette, at det på visse stadier af et uddannelsesforløb bliver muligt for elever at forlade uddannelsen med en vis studie- og/eller erhvervskompetence.

Det bør imidlertid i sådanne tilfælde klart fremgå, at eleverne har gennemgået et afsluttet uddannelsesforløb og ikke afbrudt uddannelsen i utide.

Det er derfor vigtigt, at der finder en nøje præcisering sted af, hvilken kompetence der er opnået på dette trin i uddannelsen.

Et tilbud om en ungdomsuddannelse bør tillige indebære praktiske muligheder for, at en elev, der har afbrudt sit uddannelsesforløb og forladt uddannelsessystemet, kan udnytte sin ret til senere at vende tilbage til dette og genoptage uddannelsen.

I sammenhæng med afstigningsmulighederne bør der etableres formaliserede overgangsmuligheder inden for ungdomsuddannelsernes område, således at en elev, der under sit uddannelsesforløb ønsker at skifte retning, kan gennemføre dette med mindst mulig forlængelse af den samlede uddannelses tid.

Uddannelsesskift vil praktisk talt altid indebære en forlængelse af den samlede uddannelses tid, men gennem opbygningen af et formaliseret system af supplerings- og indslusningskurser må dette tidstab kunne begrænses.

Ad 6.

Undervisningstilbuddet inden for ungdomsuddannelsernes område må være bredt og varieret for at kunne modsvare elevernes uddannelsesønsker og evner samt samfundets uddannelsesbehov.

Ungdomsuddannelserne må ses som led i et fremtidigt samlet uddannelsessystem, der står åbent for den enkelte livet igennem. Opgaven bliver derfor ikke alene at give eleverne kundskaber og færdigheder, men også at give dem forudsætninger for at udnytte de muligheder, uddannelsessystemet giver for fortsat uddannelse senere i livet.

De fag, som skal give eleverne de nødvendige forudsætninger for at kvalificere sig til erhvervs mæssig beskæftigelse og til videregående uddannelse, må derfor indgå som en væsentlig del af det samlede undervisningstilbud.

Imidlertid må man inden for ungdomsuddannelserne også fortsætte med den forberedelse til medleven og medbestemmelse i et demokratisk samfund og til medansvar for løsningen af fælles opgaver, som er begyndt i folkeskolen. Der bør derfor i uddannelserne indgå en kerne af fælles fag og alment kulturelt og samfundsmæssigt indhold, som kan give eleverne en fælles almen baggrund.

Derudover skal eleverne have mulighed for at vælge fag, der uddyber eller supplerer de ovennævnte fag.

En medleven og et engagement i samfundsspørgsmål såvel som forberedelse til arbejdslivet forudsætter en udvikling af sociale egenskaber.

Viden om demokratiets virkemåde kan også formidles gennem elevernes deltagelse i beslutninger om skolens forskellige aktiviteter.

Ad 7.

Der er tradition for, at erhvervsuddannelserne kombinerer uddannelse på skole med praktisk beskæftigelse. Dette værdifulde samspil må oprettholdes også i et fremtidigt uddannelsessystem. På institutionerne uddannes eleverne i de nødvendige teoretiske og praktiske færdigheder. I virksomhederne får de mulighed for at anvende disse i praksis, samtidig med at de så tidligt som muligt kan få et indblik i deres fremtidige arbejdsmiljø. Endvidere kan eleverne få en fornemmelse af, hvorledes deres egen arbejdsfunktion indgår som et led i den samlede arbejdsgang og dens tilrettelæggelse.

Det må imidlertid anses for værdifuldt, at alle elever får øget kendskab til og forståelse for kultur- og arbejdslivet i andre dele af samfundet. Herved kan der skabes tættere forbindelser mellem arbejdslivet og de ungdomsuddannelser, der hidtil udelukkende har været drevet som skoleundervisning. Det bør derfor undersøges, hvilke muligheder de elever, som følger en uddannelse, der fortrinsvis er studieforberevende, vil have for at få praktisk beskæftigelse i arbejdslivet til at indgå som et led i deres uddannelse.

Herigennem vil man også kunne arbejde på at sikre en smidigere overgang mellem uddannelse og erhverv. Det er ønskeligt, at uddannelse og beskæftigelse gensidigt støtter hinanden, selv om uddannelsessystemet også skal tjene andre formål end arbejdslivets. Spørgsmålet om at lade praktisk beskæftigelse indgå i uddannelsen for alle elever uanset deres valg af ungdomsuddannelse bør derfor nærmere drøftes med arbejdsmarkedets parter m. fl.

Ad 8.

Skal et fleksibelt opbygget system af ungdomsuddannelser, der i høj grad er baseret på elevernes egne valg, fungere tilfredsstillende, må det rumme en udbygget erhvervsorientering og uddannelsesvejledning. Denne orientering og vejledning skal oplyse eleverne om konsekvenserne af de forskellige valgmuligheder og bistå dem med at forberede deres valg ud fra deres personlige forudsætninger og interesse. Vejledningen må bl. a. bygge på et løbende ajourført materiale, som beskriver de aktuelle uddannelsesforhold og arbejdsvilkår, ligesom der må anvendes velunderbyggede prognoser for beskæftigelsesmulighederne. Herved vil man også kunne modvirke den skævhed i uddannelsessøg-

ningen, der skyldes mangelfuldt kendskab til uddannelsernes indhold og forventet udbud og efterspørgsel på arbejdsmarkedet.

Tilsvarende må der finde en yderligere udbygning sted af den orientering, der finder sted i grundskolen. Det vil være af afgørende betydning, at det klart fremgår af denne orientering, at der for eleverne bliver tale om valg mellem en række ligeværdige uddannelsesstilbud.

Der har nok i den orientering, der hidtil har fundet sted i grundskolens afsluttende klasser, været en tendens til at lægge hovedvægten på de studieforberevende uddannelser. Dette må bl. a. tilskrives det forhold, at lærerne normalt selv har gennemgået en studieforberevende uddannelse. Netop derfor må der lægges afgørende vægt på, at grundskolens lærere sættes i stand til at orientere fyldestgørende om de erhvervsforberedende uddannelser.

For erhvervsuddannelsernes vedkommende vil denne vejledning på værdifuld måde kunne suppleres med en ordning, hvor folkeskolens elever tilbydes praktik på erhvervsskolerne. Der arbejdes for tiden med at få etableret en sådan ordning.

Det er i denne forbindelse vigtigt, at sammenhængen mellem vejledningsordningerne i de forskellige dele af uddannelsessystemet styrkes. Dette kan ske ved at fremme det kollegiale samarbejde mellem vejledergrupperne på lokalt plan, hvilket er ved at tage form efter en henstilling fra erhvervsvejledningsrådet. Men det kan også ske på andre måder, f. eks. ved uddannelse af vejledningspersonalet samt ved tilvejebringelse, koordination og distribution af egnet vejledningsmateriale.

Desuden vil en sammenhængende og samtidig tilmeldingsprocedure for samtlige ungdomsuddannelser bidrage til at gøre valgsituationen overskuelig for de enkelte elever og deres forældre, samtidig med at uddannelsernes ligeværdighed fremhæves.

Ad 9.

De bestræbelser, der udfoldes i folkeskolen på i videst muligt omfang at drage handicappede elever ind i et almindeligt undervisningsmiljø, må videreføres inden for ungdomsuddannelserne. Det må herigennem tilstræbes, at de handicappede får en uddannelse, som så vidt muligt sætter dem i stand til at føre en tilværelse som selvhjulpne mennesker, og at de øvrige elever gennem uddannelsesfællesskabet lærer at acceptere de handicappede.

Ad 10.

Som anført under punkt 5 bør ungdomsuddannelserne opbygges som et åbent system, som eleverne kan forlade og vende tilbage til.

Denne åbenhed i systemet bør også komme den voksne del af befolkningen til gode, ikke mindst den del, som kun har fået 7 - eventuelt 9 - års grundskoleuddannelse.

Der bør derfor finde en udbygning sted af tilbuddene om undervisning for voksne med henblik på at udjævne forskellene mellem de yngres og ældres uddannelsesniveau. Disse uddannelsesstilbud til voksne må i indhold svare til tilbuddene inden for ungdomsuddannelserne, således at de voksne herigennem får mulighed for at opnå samme kompetence som de elever, der uddannes inden for ungdomsuddannelserne.

De voksne elevers forudsætninger for at deltage i en sådan undervisning er imidlertid forskellige fra de unges. De praktiske vilkår for voksenundervisningen vil derfor afvige fra de vilkår, hvorunder ungdomsuddannelserne virker. Dette gælder bl. a. i pædagogisk henseende, hvor undervisningen må tilrettelægges ud fra de voksnes erfaringer fra arbejdslivet, men herudover vil de voksne elevers økonomiske muligheder for at deltage i undervisningen være forskellige fra de unges. Spørgsmålet om de økonomiske vilkår for de voksne elever må derfor tages op til nærmere overvejelse.

Ad 11.

Det er en forudsætning for at tilvejebringe en større grad af overskuelighed inden for ungdomsuddannelserne, at lærerne erhverver et alment kendskab til hele uddannelsesområdet faglige indhold. Denne indsigt må opnås gennem en udbygget efter- og videreuddannelsesaktivitet, hvor der lægges vægt på grundigt at orientere lærerne om de uddannelser, der ligger udenfor deres eget faglige felt. Det er ikke tanken, at lærerne på denne baggrund skal kunne varetage en egentlig undervisning på disse områder, men de skal besidde så meget kendskab til de øvrige fagområder, at de dels kan støtte og vejlede eleverne i valgsituationer o. lign., dels kan bibringe eleverne en forståelse for sammenhænge mellem deres egen uddannelse og andre uddannelser. For fuldt ud at kunne varetage disse opgaver er et grundigt kendskab til folkeskolen og til de videregående uddannelser og helst også de erhvervsforhold, som uddannelserne kan føre frem til, ligeledes en nødvendig forudsætning.

Efteruddannelsen af de lærere, der i dag varetager undervisningen inden for ungdomsuddannelserne, foregår i dag under forskellige former. Tilvejebringelse af en større grad af sammenhæng mellem ungdomsuddannelserne vil helt naturligt kunne fremmes, såfremt der tilsvarende etableres en nærmere sammenhæng mellem lærernes efteruddannelse. Dette gælder især de lærere, der skal varetage eller koordinere vejledningsopgaverne, som ifølge deres natur i særlig grad vedrører forhold på tværs af de enkelte uddannelser, samt de lærere, der skal undervise i de almene fag, der skal indgå i samtlige uddannelser.

De seneste års kraftige vækst i søgningen til ungdomsuddannelserne har bl. a. betydet, at der er opstået en større spredning inden for elevklientellet i henseende til forudsætninger og baggrund. Andelen af elever, der kommer fra miljøer uden tradition for fortsat uddannelse, er voksende inden for gymnasiesektoren, samtidig med at erhvervsuddannelserne søges af flere elever med en studieforberedende uddannelsesmæssig baggrund. Denne udvikling stiller pædagogiske krav til undervisningen inden for begge skoleformer og understreger samtidig behovet for, at lærerne besidder et bredere fagligt kendskab til andre uddannelsesområder, end tilfældet hyppigt er i dag, jfr. det ovenfor anførte. Det må påregnes, at denne udvikling vil fortsætte og forstærkes ikke mindst i takt med opbygningen af bedre muligheder for voksne for at bevæge sig på tværs i systemet.

Det anførte giver baggrund for på længere sigt at overveje mulighederne for at skabe en nærmere sammenhæng mellem de enkelte lærergruppers grunduddannelse. De første skridt i denne retning kunne bestå i en øget forsøgsvirksomhed. Giver forsøgsresultaterne grundlag for mere permanente foranstaltninger, er der åbnet adgang for at løse op for det båseselement, som i dag begrænser de forskellige lærerkategoriernes ansættelsesmulighed til bestemte uddannelser.

Ad 12.

Der skal være tilbud om gratis undervisning ved alle ungdomsuddannelser, således at der kun bliver tale om betaling for undervisningen, såfremt det vælges at gennemføre uddannelsen på alternative private institutioner. Allerede i dag er den altovervejende del af den undervisning, der finder sted inden for ungdomsuddannelserne, gratis.

I øjeblikket er de økonomiske vilkår for eleverne indenfor ungdomsuddannelserne forskellige.

Medens eleverne ved de studieforberevende uddannelser alene har mulighed for at modtage ungdomsydelsen samt eventuelt støtte fra Statens Uddannelsesstøtte, har eleverne inden for erhvervsuddannelserne forskellige muligheder for at oppebære en i forbindelse med overenskomstforhandlingerne på arbejdsmarkedet aftalt løn under hele uddannelsesforløbet eller dele af dette. Det kan ikke afvises, at sådanne forskelle i de økonomiske vilkår kan være en afgørende faktor, ikke blot når de unge stilles over for valget mellem de forskellige ungdomsydelser, men tillige i valget mellem at påbegynde en erhvervsuddannelse eller søge direkte ud på arbejdsmarkedet efter folkeskolen. For at sikre, at de uddannelsessøgende ønsker med hensyn til valg af uddannelse og beskæftigelse ikke i afgørende grad påvirkes af kortsigtede økonomiske overvejelser, men derimod er udtryk for motiverede uddannelses- og erhvervsønsker, bør det tilstræbes, at der etableres støtteordninger, der ikke virker forvridende på de unges valg i den henseende.

Ad 13.

Som anført under de almindelige bemærkninger er det en forudsætning for i praksis at kunne realisere et tilbud til alle unge om en ungdomsuddannelse, at der dels er opbygget et overskueligt og indbyrdes sammenhængende system af uddannelsesstilbud, dels er mulighed for at planlægge og styre disse ud fra en helhedsvurdering. I dag foregår planlægningen, styringen og finansieringen af uddannelserne i det væsentlige ud fra den enkelte sektors behov, hvilket også er i overensstemmelse med de love og andre regler, der gælder på området. Tilsvarende gælder der forskellige regler med hensyn til uddannelsernes finansiering. Den hidtidige udvikling og ikke mindst en udvikling i retning af et mere fleksibelt system, som skitseret i de foregående punkter, understreger nødvendigheden af, at tilbøjeligheden til at vurdere hvert uddannelsesområde for sig afløses af et helhedssyn, som vil kræve ændringer af de i dag gældende retsregler.

Det vil være et naturligt led i disse ændringer, at planlægningen og styringen af uddannelserne sker i samarbejde mellem staten, amtskommunerne og arbejdslivets organisationer. For de studieforberevende uddannelser vil dette indebære fornyede overvejelser over statsgymnasiernes fremtidige tilhørsforhold, og på erhvervsuddannelsernes område må de praktiske muligheder for yderligere at inddrage amtskommunerne overvejes positivt. Det forudsættes herunder, at det i det væsentlige er lykkedes at gøre lokalområderne (jfr. bemærkningerne til punkt 1) selvforsynende med erhvervsud-

dannelser og at opbygge disse uddannelser over en nogenlunde ensartet skolemodel.

En stor del af styringen og planlægningen af erhvervsuddannelsernes indhold og af disses totaldimensionering må dog fortsat foregå centralt.

Dette vil også gælde for en række spørgsmål af overvejende pædagogisk karakter (uddannelsernes mål, fagindholdet, undervisningens tilrettelæggelse og gennemførelse o. a.).

For den række uddannelser, som ligger i statsligt regie, må der forudsættes en sådan central planlægning og styring, at disse udbygges og tilrettelægges i samklang med de øvrige uddannelser.

Ændringer i de eksisterende samarbejdsformer bør først finde sted efter forhandling med amtskommunerne og de implicerede organisationer inden for arbejdslivet. Det vil i den forbindelse være væsentligt, at der opbygges en smidig styringsmekanisme, der kan sikre arbejdslivet den fornødne indflydelse på uddannelsernes faglige indhold. Denne indflydelse er især af betydning, når det drejer sig om at formidle udviklingen og fornyelser inden for arbejdslivet til uddannelsessektoren.

I forbindelse hermed må den nuværende struktur af rådgivende organer inden for ungdomsuddannelsernes område tages op til revision med henblik på en forenkling. Især inden for erhvervsuddannelserne findes der talrige rådgivende organer, hvis opgaver og kompetence i vekslende omfang overlapper hinanden, hvilket virker hæmmende og vanskeliggør den daglige administration. Der må her opbygges et mere smidigt system, der samtidig sikrer de involverede kredse en rimelig indflydelse.

Ad 14.

Opfyldelsen af princippet om et uddannelsesstilbud til alle unge indebærer en forpligtelse for det offentlige til at sikre, at den nødvendige uddannelseskapacitet er til stede.

Undervisningen inden for ungdomsuddannelserne foregår i dag ved både offentlige og private uddannelsesinstitutioner. Størstedelen af de sidstnævnte, til hvem der ydes tilskud efter nærmere fastsatte regler, er organiseret som selvejende institutioner (f. eks. tekniske skoler og handelsskoler).

Det er inden for dette område normalt en betingelse for at få godkendt oprettelse af selvejende institutioner, og for at en godkendt uddannelsesinstitution kan modtage driftstilskud fra det offentlige, at der er tilstrækkeligt behov for undervisningen.

Ad 15.

De bygningsmæssige krav, der stilles til uddannelsesinstitutionerne inden for ungdomsuddannelserne, er i flere henseender vidt forskellige. Dette gælder kun i mindre grad for de lokaler, der indrettes til teoretisk undervisning (klasselokaler), men gør sig til gengæld kraftigt gældende for lokaler, der indrettes med en bestemt praktisk undervisning for øje, f. eks. de tekniske skolars værkstedlokaler.

Uanset de vanskeligheder, der herved opstår, bør det tilstræbes, at nybyggeriet både gennem en placering i nærheden af andre uddannelsesinstitutioner og gennem indretning og dimensionering tilrettelægges så fleksibelt, at der så vidt muligt tages hensyn til mulighederne for eventuelt senere at kunne anvende lokalerne til andre undervisningsformål end oprindeligt tilsigtet. De samme hensyn må tages ved modernisering og udvidelser af eksisterende skoler.

Ad 16.

Inden for ungdomsuddannelserne gennemføres der for tiden adskillige forsøg dels med nye uddannelser, dels med revision af bestående uddannelser. Denne udvikling bør fortsætte, og der bør til støtte for overvejelserne om opbygningen af et mere fleksibelt uddannelsessystem sættes nye forsøg i gang efter de principper, der er anført i de foregående punkter.

Det er vigtigt, at forsøg med uddannelsernes indhold, struktur, m. v. godkendes i samarbejde med arbejdsmarkedets parter og de ansættende myndigheder for at sikre, at de elever, der deltager i forsøg, får de fornødne kvalifikationer til beskæftigelse inden for deres fag og adgang til de videregående uddannelsesinstitutioner.

Et sådant indseende med forsøgene er imidlertid ikke ensbetydende med, at man skal afskære lokal indflydelse. Der bør tværtimod være adgang til fra lokalt hold at fremkomme med forslag til forsøg. De lokale uddannelsesinstitutioner, lærere, elever og det lokale arbejdsliv bør i høj grad inddrages i forsøgsordningerne for at give de iværksatte forsøg realistisk indhold.